

NEL
NACIONAL
CAT

ES

Monument a Maria de Luna a Sogorb. Foto: Enfo.

"Dames, reines, abadesses": grans catalanes de l'Edat Mitjana

Gustau Nerín. 17 setembre de 2018

Les **dones**, durant segles, mil·lenis, han estat sotmeses a la dominació masculina i n'hi ha poques que hagin pogut accedir a càrrecs de responsabilitat i, per tant, de figurar en les pàgines dels llibres d'història tradicionals. En els darrers temps hi ha hagut múltiples intents de trencar aquesta invisibilitat de la dona. Alguns estudis han intentat destacar el paper que van acomplir les dones en el passat a nivell familiar, laboral o polític, tot assumint que la majoria d'aquestes van estar marginalitzades, però que van fer aportacions decisives en l'àmbit de la vida quotidiana. D'altres han intentat buscar exemples de dones que van aconseguir escapar a l'hegemonia

masculina i que van tenir un paper preponderant a la seva època. Aquest és el cas de **Dames, reines, abadesses. Divuit personalitats femenines a la Catalunya medieval**, un llibre d'**Elisenda Albertí**, publicat per Albertí Editor.

Sepulchre de Violant de Bar a Poblet. Foto: PMRMaeyaert.

Les privilegiades

Cap de les dones que apareix en aquesta compilació de biografies és una pagesa, encara que la gran majoria de dones de l'època ho eren; i tampoc hi ha artesanes, ni captaires, ni pescadores... Algunes de les dones aquí biografiades eren ja bastant conegudes, com Dolça de Provença, Peronella d'Aragó, Elisenda de Montcada o Blanca de Navarra. D'altres són menys populars. Elisenda Albertí ens localitza altres històries, com les d'Aurenbiaix d'Urgell, Cecília de Comenge o Mafalda de Pulla-Calàbria. Són, malgrat tot, dones que en un moment determinat van tenir poder de decisió i que van marcar el devenir del territori. Van signar pactes, van declarar guerres o van enfrontar-se a rivals. Van ser personatges polítics de primera línia, tot i trobar-se en un món eminentment masculí.

Detall del retrat de Peronella I d'Aragó i Ramon Berenguer IV, atribuït a Francisco Camilo i Andrés Urzanqui (1634), en base a un original de **Filippo Ariosto** (1586). Museu del Prado (Madrid).

Rellegir el passat

Elisenda Albertí, a partir dels estudis ja existents, intenta documentar-se sobre la vida d'aquestes grans oblidades. En reconstrueix la seva trajectòria com a polítiques, però també la seva genealogia i la seva vida quotidiana, tot i mostrant els esforços que van haver de fer per imposar-se en un món estretament controlat pels homes. Sovint van ser casades per la força i algunes van veure's amenaçades per un món d'intrigues cortesanes en el qual resultaven molestes. La seva biografia, inevitablement, es fon amb la dels seus marits, pares i germans, perquè sovint van haver de consensuar les seves posicions amb el seu entorn masculí. I algunes van ser recluides per les seves famílies en convents, que era l'estratègia que usaven els parents per desfer-se de les dones que resultaven incòmodes.

Sibil·la de Fortià en un detall del retaule *La comunió dels reis d'Aragó*, a l'església de Sant Miquel de Daroca. Actualment conservat a la secció de Belles Arts del Museu de Saragossa.

Les excepcions

La vintena de dones agrupades en aquest llibre no deixen de ser casos excepcionals. De fet, la posició d'inferioritat en què se situaven les dones fins i tot es fa evident en les il·lustracions: gairebé no hi ha imatges d'elles soles, i generalment apareixen acompanyades dels seus marits. De fet, en sabem poc de la seva intimitat, perquè sempre van ser d'altres els que van parlar d'elles: és estrany que puguem tenir accés directe a les seves opinions. D'algunes, com Constança d'Aragó, encara no està ben clar si van ser manipulades pels seus marits o pels seus parents (enfrontats entre ells). I ben sovint no sabem del cert si allò que es deia d'elles eren simples calúmnies o fets documentats. Probablement mai no tindrem la certesa de si algunes d'elles van tenir una vida tan disbauxada com es deia. *Dames, reines, abadesses* ens fa penetrar en un tèrbol univers de poder, en el que les intrigues, les venjances i les represàlies jugaven un paper clau. I en el què les dones sempre tenien les de perdre.